

проверке ее эффективности, согласно разработанной методике внедрения. Анализ, обобщение и сопоставление полученных данных показывает положительную динамику качественных и количественных изменений в структурных компонентах профессиональной компетентности респондентов экспериментальных групп.

Ключевые слова: педагог-организатор, профессиональная компетентность, развитие профессиональной компетентности, среда последипломного образования, системный, андрагогический, синергетический, акмеологический, личностно-деятельностный, компетентностный, контекстный, средовой и профессиографической подходы.

Husak V. M. Development of the pedagoguer-organizer's professional competency during the postgraduate education (results of the study)

With the modernization of the national education system, new requirements are created for increasing the quality of teaching staff and their continuous improvement during the course of the career, which determines the reformatting of the content of postgraduate pedagogical education according to the requirements of a constantly changing society based on the concept of lifelong learning (Lifelong Learning) and competent approach.

The content and results of the dissertation research on the problem of development of professional competence of the pedagoguer-organizer during the postgraduate education are highlighted in the article. The theoretically substantiated author's model of development of professional competence of the educator is presented. Data obtained in the context of conducting the confirmatory and forming stages of the experiment, is generalized. The experiment was to verify the effectiveness, of author's model in accordance with the developed methodology of implementation. Analysis, compilation and comparison of the obtained data proves the positive dynamics of qualitative and quantitative changes in the structural components of professional competence of respondents of experimental groups.

Key words: pedagoguer-organizer, professional competence, development of professional competence, postgraduate education environment, systemic, andragogical, synergetic, acmeological, personality-activity, competence, context, environment and professional approaches.

УДК 378.6:37.035.(477)

Данченко І. О.

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті висвітлюються теоретичні аспекти організаційно-педагогічних умов формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів. Доведено, що ефективність процесу формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів залежить від забезпечення його відповідними організаційно-педагогічними умовами, такими як: підготовка викладачів до формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів; розробка та реалізація програми формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів в освітньому процесі; формування виховного простору вищого аграрного навчального закладу для реалізації методики формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів; моніторинг ефективності формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Ключові слова: умова, педагогічна умова, організаційно-педагогічні умови, соціальна зрілість студентів, готовність викладачів до формування соціальної зрілості студентів, виховний простір, педагогічний моніторинг, формування соціальної зрілості студентів.

В умовах сьогодення агропромисловий комплекс України потребує продуктивної системи аграрної освіти, яка б відповідала національним інтересам і світовим тенденціям розвитку та забезпечувала підготовку професійних фахівців-аграріїв, здатних втілювати в реальне життя інноваційні ідеї, що зумовлює необхідність пошуку нових підходів до професійної підготовки студентів і їх соціалізації у вищих аграрних навчальних закладах. Без сумніву, від фахівців-аграріїв в нових соціальних умовах слід чекати нового професійного мислення, високої мобільності, комунікативної компетентності, особистісного самовизначення. Підґрунтям такої оновленої освіти є саме соціальна її складова частина, яка складає передумови для розвитку та формування конкурентоспроможних фахівців, які покликані стати активними суб'єктами діяльності. Вирішити ці завдання можливо лише за умови, якщо особистість буде мати високий рівень соціальної зрілості.

Проблема соціальної зрілості знайшла відображення в працях філософів (Л. Буєвої, Ю. Бардіна, О. Гундар, М. Черниш та ін.), соціологів (І. Половинки, Л. Сохань, Ф. Філіпова та ін.), психологів (В. Мухіна, А. Петровський, В. Ядов та ін.) та педагогів (С. Вершловського, Л. Канишевської, А. Мудрика, В. Радула та ін.).

Водночас аналіз теоретичного та практичного пошуку довів, що поза увагою дослідників залишилася складна та різноаспектна проблема формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Мета статті – визначити теоретичні аспекти організаційно-педагогічних умов формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів та означити основні напрями їх ефективного забезпечення.

З метою забезпечення досягнення студентами належного рівня соціальної зрілості нами визначено комплекс організаційно-педагогічних умов як сукупність явищ, дій і заходів, що інтегруються в єдине ціле. Ключовим поняттям виступає поняття «умова», яка в лексикографічній літературі трактується як: обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь; правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь; ситуація або середовище, де щось відбувається або існує [2].

У педагогіці поняття «педагогічна умова» розглядається як: обставини чи обстановка, яка здійснює вплив на формування й розвиток певних педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості [6, с. 97]; чинники, що впливають на процес досягнення мети, зокрема виділяють зовнішні (позитивне ставлення; об'єктивність оцінювання діяльності; умови виховного процесу тощо) та внутрішні (індивідуальні психофізіологічні властивості особистості, мотивація, уміння, навички, досвід тощо) [9]; система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалася чи суб'єктивно створені, необхідних для досягнення педагогічної мети [10]; взаємопов'язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність педагогічного процесу й відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [8, с. 157]; обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групи людей [12].

Окрім зазначеного, варто звернути увагу на визначення поняття організаційних умов як «взаємопов'язаної сукупності процесів і дій, що впливає на цілеспрямовану й упорядковану організацію освітнього середовища, в якому відбувається формування певного педагогічного феномену» [11].

Отже, спираючись на думку С. Федоренко, вважаємо доречним використовувати поняття «організаційно-педагогічні умови», оскільки воно «експліцитно відбиває погляд на освітнє середовище як комплексну систему внутрішніх і зовнішніх впливів на розвиток особистісної сфери суб'єктів навчально-виховного процесу» [15, с. 158]. Ще вважаємо необхідним, згідно з дослідженнями Р. Сойчук, визначити основні характеристики педагогічних умов, а саме: системний характер; чітко визначена структура з установленими зв'язками між структурними елементами; урахування особливостей підготовки педагогів та вихованців до активної творчої діяльності; особливості організації виховного процесу, що детермінують результати виховання, освіти й розвитку особистості [13].

Загалом, під організаційно-педагогічними умовами, спираючись на думку С. Федоренко, розуміємо сукупність сприятливих і процесуальних ресурсів освітнього середовища, які в цілеспрямованому комплексному поєднанні забезпечують формування певного педагогічного феномену [15, с. 159].

На основі розгорнутого вивчення досягнень педагогічної теорії та практики нами було визначено комплекс організаційно-педагогічних умов формування соціальної зрілості студентів. Схарактеризуємо кожен з них.

Перша організаційно-педагогічна умова – підготовка викладачів до формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ – передбачає організацію цілеспрямованої роботи з метою формування високого рівня готовності викладачів до формування соціальної зрілості студентів.

Педагогічні аспекти готовності до професійної діяльності вивчали Ю. Алфьоров, І. Зязюн, Т. Ільїна, Е. Карпова, Л. Григоренко, Н. Кузьміна, З. Курлянд, Г. Нагорна, І. Полубояріна, О. Федоренко, О. Щербаков та ін.

Готовність, на думку О. Федоренко, може визначатися як певна зібраність особистості, яка допомагає їй актуалізувати і використовувати власні можливості для успішних дій, тобто це є внутрішнє налаштування на певну поведінку в процесі виховної діяльності, що вимагає розуміння професійних завдань, усвідомлення своєї відповідальності, бажання досягти успіхів [14, с. 133].

Визначаємо, що ефективність процесу формування соціальної зрілості студентів залежить від готовності викладачів до формування соціальної зрілості студентів. Основні завдання формування готовності викладачів до формування соціальної зрілості студентів визначаємо такі: визначення змістової структури готовності викладачів до формування соціальної зрілості ВАНЗ, а також її критеріїв, показників та рівнів; розробка, апробація та впровадження в практику ВАНЗ методики, спрямованої на формування готовності викладачів до формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ; перевірка ефективності запропонованої методики та науково-методичного забезпечення цього процесу.

Для підвищення науково-теоретичного та методичного рівнів викладачів щодо формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ залучено такі форми роботи: проблемні семінари, семінари-практикуми, науково-теоретичні конференції, заняття з елементами тренінгу, «круглі столи», дискусії; надання практичної науково-методичної допомоги на базі ВАНЗ тощо.

Другою організаційно-педагогічною умовою визначаємо розробку та реалізацію програми формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ.

Виконання зазначеної умови передбачає змістово-методичне забезпечення ВАНЗ інтерактивною програмою формування соціальної зрілості студентів, спрямованою на цілісний системний підхід до організації відповідного педагогічного процесу.

Основними завданнями програми є: ознайомлення студентів із сутністю соціальної зрілості особистості; формування позитивної мотивації щодо необхідності формування соціальної зрілості особистості та її підкріплення в різних видах пізнавальної, особистісної, суспільно значущої та професійної діяльності; розвиток умінь та навичок соціально зрілої поведінки; сприяння самовдосконаленню та саморозвитку сту-

дентської молоді задля досягнення більш високого рівня соціальної зрілості; формування вмій оцінювати соціальну ситуацію у відповідному соціокультурному середовищі, налагоджувати комунікативні толерантні взаємини в процесі життєдіяльності й спілкуванні, відповідати за зроблений вибір активної громадянської позиції у відстоюванні прав і свобод, інтересів особистості; а також спроможності виявлення самостійності, інтерактивності, позитивної агресивності, життєстійкості, конкурентоспроможності; здатність мобілізувати весь свій інтелектуально-духовний потенціал для досягнення успіху, що передбачає самовдосконалення та ефективний саморозвиток особистості.

Науково доведено, що пізнання будь-якого предмета, будь-якого нового явища починається з ознайомлення з ним, з його зовнішніми проявами і з окремими сторонами, деталями.

Адже, погоджуючись з І. Бехом, процес пізнання «полягає в усвідомленні вихованцем змісту і сенсу певної духовної цінності як підґрунтя його приємних переживань, і має представляти собою цілісну мікроконцепцію зі своїми процесуальними закономірностями-вимогами, невідворотними для виконання» [3]. Як уже відмічалось в нашому дослідженні, однією із соціально-духовних цінностей людини є соціальна зрілість особистості студентів ВАНЗ, тому виникає необхідність здійснення діяльності, спрямованої на «сходження зростаючої особистості до відповідної духовної цінності» (за І. Бехом) [3].

Доцільним бачиться спрямувати діяльність на формування в студентів-аграріїв сукупності знань і уявлень про соціальні процеси та явища, розуміння поняття «соціальна зрілість особистості» та необхідність формування в особистості відповідної інтегративної якості. Відповідну діяльність було спрямовано на формування свідомого ставлення до соціальної зрілості особистості в процесі суб'єкт-суб'єктних відносин між студентами та викладачами, що, у свою чергу, сприяло свідомому формуванню відповідної якості. Практичне здійснення відповідної діяльності реалізується через розробку та впровадження в навчальний процес ВАНЗ спецкурсу «Формування соціальної зрілості студентів».

Як відомо, навчальний процес у вищій школі реалізує освітню, виховну, розвиваючу, професійну функції. Згідно з метою та завданням нашого дослідження виховній функції належить провідна роль.

Оскільки навчання є зміною суб'єкта діяльності, то діяльність учіння може бути визначена як діяльність із самозмінювання, саморозвитку, коли його досвід перетворюється в навчальній діяльності завдяки засвоєнню елементів соціокультурного досвіду. Тому в процесі формування соціальної зрілості студентів вважаємо за необхідне розробку та впровадження в навчальний процес методичного комплексу, спрямованого на оптимізацію виховних можливостей навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу щодо формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ, мета якого – сформувати теоретичну базу та практичні вміння та навички, сприяти реалізації індивідуальних інтелектуальних та духовних ресурсів студентів для подальшого самовдосконалення їх соціально зрілої поведінки.

Крім того, з метою підвищення ефективності формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ було розроблено та інтерактивну програму виховання студентів «Соціальна зрілість особистості як основа ефективної самореалізації», мета якої – формування компонентів соціальної зрілості студентів ВАНЗ.

Соціальну зрілість студентів ВАНЗ визначаємо як інтегративну якість особистості. Інтегративність визначаємо як комплексність, цілісність, системність будь-якого процесу, явища чи поняття. Вона пов'язана із цілями, для досягнення яких призначена відповідна система. Соціальна зрілість студентів має складну структуру, змістові компоненти якої взаємообумовлені та взаємопов'язані між собою. Спираючись на це, вважаємо, що формування високого рівня кожного компоненту сприяє формуванню високого рівня соціальної зрілості студентів загалом.

Запропонована нами інтерактивна програма виховання студентів «Соціальна зрілість особистості як основа ефективної самореалізації» дозволяє проектувати процес виховання соціальної зрілості студентів на основі суб'єкт-суб'єктного рівноправного партнерства під час їх включення в соціально-культурну діяльність за різноманітними напрямками.

Необхідно відзначити, що спрямований на формування всебічно розвиненої особистості процес формування соціальної зрілості студентів передбачає використання різноманітних форм, методів, прийомів і засобів виховання, постійного виявлення результатів виховних впливів, корекції змісту і методики, а його ефективність підвищиться за умови, якщо буде встановлено тісний зв'язок різних видів та форм роботи із життям, викликами сьогодення з повсякденною діяльністю студентської молоді, адже відірвані від реальності форми неминуче призводять до негрунтового ставлення студентів до відповідної діяльності.

Наступною організаційно-педагогічною умовою визначаємо формування виховного простору вищого аграрного навчального закладу для реалізації методики формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ у навчально-виховному процесі.

По-перше, необхідно акцентувати увагу на тому, що в останні роки в педагогічних дослідженнях у термінологічному і науковому значеннях використовується як категорія «середовище», так і категорія «простір» (І. Актанов, Л. Проніна, А. Цимбалару, І. Чепуришкін, М. Якушкіна та ін.).

Дослідження доводять, що поняття «освітнє середовище» є близьким до категорії «освітній простір», але вони нетотожні, оскільки, на думку дослідників, «середовище» – це даність, що є результатом конструктивної діяльності людини, а «простір» є результатом педагогічного засвоєння цієї даності, його можна розглядати як педагогізоване середовище стосовно діючого в ньому суб'єкта, яким може бути окремий індивід чи група [1]. Дослідники (І. Колеснікова, Л. Проніна, А. Хуторський, І. Чепуришкін, І. Шендрік та ін.)

наголошують, що середовище характеризується статичністю, а простір – динамічністю, оскільки формує та відображає елементи складної системи соціальних зв'язків закладу освіти.

Спираючись на дослідження І. Беха, під «виховним простором» розуміємо психолого-педагогічний проєкт, метою якого є духовно-моральне вдосконалення підростаючої особистості. Сама ж сутність його проєктування полягає у створенні й реалізації системи наукових орієнтирів, які задають технологічний вектор діяльності педагога і взаємодії вихованців, спрямованих на успішне досягнення виховної мети – розвитку духовно зрілої особистості [3]. Причому, на наше глибоке переконання, психологічна зрілість особистості стає підґрунтям для формування соціальної зрілості особистості.

Щодо формування виховного простору вищого аграрного навчального закладу з метою формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ у навчально-виховному процесі, спираючись на дослідження І. Беха [3], відповідну діяльність було спрямовано на: демократизацію, індивідуалізацію та гуманізацію соціобуття студентів ВАНЗ; формування особистісно конструктивних відносин між суб'єктами освітнього процесу; оптимізацію виховних можливостей процесу навчання студентів; формування їх продуктивної життєдіяльності; роль викладача у формуванні виховного простору ВАНЗ для реалізації методики формування соціальної зрілості студентів. Крім того, необхідно відмітити, що забезпечення ефективності формування виховного простору належить студентському самоврядуванню, який є, на думку Ю. Кращенко, потужним фактором демократизації сучасної вищої школи, що сприяє вихованню в студентів лідерських якостей, формуванню громадянської свідомості, активної життєвої позиції [7].

Четверта організаційно-педагогічна увага – моніторинг ефективності формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ.

«Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг. З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проєктування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави», зауважують науковці [5]. Тому однією з педагогічних умов формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ визначаємо моніторинг ефективності формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ.

Теоретико-методологічні аспекти моніторингових досліджень розглянуто в працях І. Бестужева-Лади, І. Герасимова, Т. Заславської, Ю. Левади, О. Майорова, А. Савельєва, Н. Селезньової, Л. Семушиної, А. Субетто, Р. Шишова та ін. Під педагогічним моніторингом науковці розуміють таку форму організації збору, зберігання, обробки і розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне спостереження за її станом і прогнозування її розвитку [1, с. 12].

На основі теоретичного аналізу та практичного досвіду основними методами моніторингу ефективності формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ нами було обрані такі: анкетування, спілкування, проблемні дискусії, метод самооцінки, аналіз кількісних даних, метод вивчення ціннісних орієнтацій, узагальнення незалежних характеристик та інші. Крім того, ефективними методами моніторингу на практиці виявились евристична бесіда, письмові відповіді на відкриті питання або традиційне усне опитування, есе, диспути, «круглі столи», рада експертів, підготовка проєктів, а також тестові завдання, які надають можливість перевірки знань, умінь та навичок студентів.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ забезпечується шляхом виконання комплексу визначених нами організаційно-педагогічних умов формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ. Відповідні умови характеризуються функціональною єдністю, а також розвивально-виховною орієнтацією, що проявляється в інтегративному поєднанні інтелектуального, духовного, морально-етичного розвитку студентів.

Водночас необхідно відзначити, що провідною характеристикою освітнього процесу ВАНЗ є процесуальні особливості його організації, які розкривають і визначають технологічний (відповідність методів, форм і засобів завданню щодо формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ) та суб'єктно-комунікаційний (взаємодія на гуманістичних засадах між усіма суб'єктами даного процесу) аспекти, формуванню та розвитку яких необхідно спрямувати, на нашу переконливу думку, діяльність у перспективі.

Використана література:

1. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: кол. монографія / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова та ін. // За загальною редакцією Г. В. Єльнікової. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 572 с.
2. Басков А. Я., Тулинков Н. В. Методология научного исследования / А. Я. Басков, Н. В. Тулинков. – Київ: Высшая школа, 2004. – 216 с.
3. Бех І. Виховний простір: організаційно-змістові орієнтири / І. Бех // Гірська школа Українських Карпат. – 2013. – № 10. – С. 3–14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2013_10_3.
4. Бех І. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей / І. Бех // Офіційний сайт Інституту проблем виховання НАПН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipv.org.ua/novyny/stattya-akadem%D1%96ka-napn-ukra%D1%97ni-%D1%96.d.bexa.html> (19.09.2017).
5. Бодненко Д. М., Жильцов О. Б., Лещинський О. Л., Мазур Н. П. Моніторинг навчальної діяльності: навчальний посібник. / Д. М. Бодненко, О. Б. Жильцов, О. Л. Лещинський, Н. П. Мазур. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. – 276 с.

6. Краткий психологический словарь / [сост. Л. А. Карпенко] ; под ред.: А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – Ростов н/Д : Феникс, 1998. – 512 с.
7. Кращенко Ю. Студентське самоврядування в освітньо-виховному середовищі вищої школи України та зарубіжжя / Ю. Кращенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.vsrmon.org.ua/studlibrary/manage/1167-2009-12-04-16-48-58.
8. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. – Київ: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161.
9. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / [А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий та ін.]. – Київ: ІСДО, 1993. – 336 с.
10. Пикельная В. С. Педагогика и процессы гуманизации в образовании: Учебное пособие для студентов педвузов / В. С. Пикельная. – Кривой Рог: МО Украины, Криворожский пед. ин-т, 1996. – 91 с.
11. Рувинский Л. И., Кобыляцкий И. И. Основы педагогики: учеб. пособ. для слушателей ИПК / Л. И. Рувинский, И. И. Кобыляцкий. – Москва : Просвещение, 1985. – 224 с.
12. Словник довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. – Одеса: Пальміра, 2006. – 364 с.
13. Сойчук Р. Л. Теоретико-методичні засади виховання національного самоствердження в учнівській молоді: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Р. Л. Сайчук. – Київ, 2017. – 573 с.
14. Федоренко О. І. Обґрунтування змісту підготовки майбутніх правоохоронців до соціальної та виховної роботи з підлітками / О. І. Федоренко // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці, 2007. – Вип. 331: Педагогіка та психологія. – С. 133–143.
15. Федоренко С. Виховання гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США: монографія / С. Федоренко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2017. – 399 с. – С. 158.

References:

1. Adaptivne upravlinnia: sutnist, kharakterystyka, monitorynovi systemy: Kol. monohrafiia / H. V. Yelnykova, T. A. Borova, O. M. Kasianova, H. A. Poliakova ta in. // Za zahalnoiu redaktsiieiu H.V. Yelnykovoї. – Chernivtsi : Tekhnodruk, 2009. – 572 s.
2. Baskov A. Ia., Tulyнков N. V. Metodolohyia nauchnoho yssledovanyia / A. Ia. Baskov, N. V. Tulyнков – Kyiv : Visshaia shkola, 2004. – 216 s.
3. Bekh I. Vykhovnyi prostir: orhanizatsiino-zmistovi oriientyry / I. Bekh // Hirska shkola Ukrainskykh Karpat. – 2013. – № 10. – S. 3-14. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuk_2013_10_3
4. Bekh I. D. Komponentna model skhodzhennia zrostaiuchoї osobystosti do dukhovnykh tsinnostei / I. Bekh // Ofitsiyni sait Instytutu problem vykhovannia NAPN Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://ipv.org.ua/novyny/stattya-akadem%D1%96ka-napn-ukra%D1%97ni-%D1%96.d.bexa.html> (19.09.2017).
5. Bodnenko D. M., Zhylytsov O. B., Leshchynskiy O. L., Mazur N. P. Monitorynh navchalnoi diialnosti: navchalnyi posibnyk / D. M. Bodnenko, O. B. Zhylytsov, O. L. Leshchynskiy, N. P. Mazur. – Kyiv : Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka, 2014. – 276 s.
6. Kratyky psykhologichesky slovar / [sost. L. A. Karpenko] ; pod red.: A. V. Petrovskoho, M. H. Yaroshevskoho]. – Rostov n/D : Fenyks, 1998. – 512 s.
7. Krashchenko Yu. Studentske samovriadiuvannia v osvितno-vykhovnomu seredovyskhi vyshchoї shkoly Ukrainy ta zarubizhzhia [Elektronnyi resurs] / Yu. Krashchenko. – Rezhym dostupu : www.vsrmon.org.ua/studlibrary/manage/1167-2009-12-04-16-48-58.
8. Manko V. M. Dydaktychni umovy formuvannia u studentiv profesiino-piznavalnoho interesu do spetsialnykh dystsyplin / V. M. Manko // Sotsializatsiia osobystosti : zb. nauk. pr. / Nats. ped. un-t im. M. Drahomanova. – Kyiv : Lohos, 2000. – Vyp. 2. – S. 153–161.
9. Orhanizatsiia samostiinoї roboty studentiv v umovakh intensyfikatsii navchannia : navch. posib. / [A. M. Aleksyuk, A. A. Aiurzanain, P. I. Pidkasytyi ta in.]. – Kyiv : ISDO, 1993. – 336 s.
10. Pykelnaia V. S. Pedahohyka y protsessy humanyzatsyy v obrazovanny: Uchebnoe posobyie dlia studentov pedvuzov. / V. S. Pykelnaia – Kryvoi Roh: MO Ukrainy, Kryvorozhskiy ped. yn-t, 1996. – 91 s.
11. Ruvynskiy L. Y., Kobiliatskiy Y. Y. Osnovi pedahohyky: Ucheb. posob. dlia slushatelei YPK / L. Y. Ruvynskiy, Y. Y. Kobiliatskiy. – M.: Prosveshchenye, 1985. – 224 s.
12. Slovyk dovidnyk z profesiinoї pedahohiky / Za red. A.V. Semenovoi. – Odesa: Palmira, 2006. – 364 s.
13. Soichuk R. L. Teoretyko-metodychni zasady vykhovannia natsionalnoho samostverdhennia v uchnivskoi molodi: dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.07 / Saichuk Ruslana Leonidivna. – Kyiv, 2017. – 573 s.
14. Fedorenko O. I. Obgruntuvannia zmistu pidhotovky maibutnikh pravookhorontsiv do sotsialnoi ta vykhovnoi roboty z pidlitkami / O. I. Fedorenko // Nauk. visn. Cherniv. un-tu. – Chernivtsi, 2007. – Vyp. 331 : Pedahohika ta psykhohihiia. – S. 133–143.
15. Fedorenko S. Vykhovannia humanitarnoi kultury studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv SShA: monohrafiia. – Kyiv : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet», 2017. – 399 s., S. 158

Данченко И. А. Организационно-педагогические условия формирования социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений

В статье освещаются теоретические аспекты организационно-педагогических условий формирования социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений. Доказано, что эффективность процесса формирования социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений зависит от обеспечения его соответствующими организационно-педагогическими условиями, такими как: подготовка преподавателей к формированию социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений; разработка и реализация программы формирования социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений в образовательном процессе; формирование воспитательного пространства высшего аграрного учебного заведения для реализации методики формирования социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений; мониторинг эффективности формирования социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений.

Ключевые слова: *условие, педагогическое условие, организационно-педагогические условия, социальная зрелость студентов, готовность преподавателей к формированию социальной зрелости студентов, воспитательное пространство, педагогический мониторинг, формирование социальной зрелости студентов.*

Danchenko I. O. Organizational and pedagogical conditions for the formation of the social maturity of students of higher agrarian educational institutions

The article highlights the theoretical aspects of the organizational and pedagogical conditions for the formation of the social maturity of students of higher agrarian educational institutions. It is proved that the effectiveness of the process of forming the social maturity of students of higher agrarian educational institutions depends on providing it with appropriate organizational and pedagogical conditions, namely: the preparation of teachers for the formation of social maturity for students of higher agricultural educational institutions; development and implementation of the program for the formation of social maturity of students of higher agricultural educational institutions in the educational process; formation of educational space of the higher agricultural educational institution for realization of a technique of formation of a social maturity of students of the higher agrarian educational institutions; monitoring the effectiveness of the formation of social maturity of students of higher agricultural educational institutions.

Key words: condition, pedagogical condition, organizational and pedagogical conditions, social maturity of students, readiness of teachers to form social maturity of students, educational space, pedagogical monitoring, formation of social maturity of students.

УДК 373.2.09.087.5(477)

Деленко В. Б.

**УКРАЇНЬСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО ВИХОВАННЯ
ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Статтю присвячено актуальному аспекту загальної проблеми виховання дітей дошкільного віку. Акцентовано, що толерантність безпосередньо пов'язана з моральним становленням особистості. Подано характеристику творчості українських класиків у контексті виховання толерантності дітей дошкільного віку. Проаналізовано виховний потенціал казки, коротких оповідань, поезії. Обґрунтовано необхідність використання тематичного багатства української дитячої літератури для виховання толерантної особистості.

Ключові слова: виховання, толерантність, духовність, моральні цінності, дошкільний вік, українська дитяча література.

Проблема виховання підростаючого покоління сьогодні відноситься до розряду глобальних. Всеохоплююча криза позначилась і на сучасній освіті, в змісті якої спостерігається світоглядний хаос, орієнтація на бездуховний інтелектуалізм, що негативно позначається на духовному і фізичному здоров'ї особистості дитини.

Процес виховання дитини – це, по суті, є залучення її до цінностей культури задля її розвитку, вдосконалення і, потенційно, вдосконалення довколишнього світу, суспільства. У зв'язку із цим постає завдання творчого переосмислення засобів виховного впливу на дитину, починаючи з раннього віку, бо, за справедливим висловом Януша Корчака, «реформи в житті дорослих слід починати в душах дітей» [3].

Сучасні дослідження (С. Анісимов, І. Бех, Є. Бондаревська, Н. Бондаренко, І. Вавилова, Н. Крилова, О. Сухомлинська та ін.) засвідчують, що проблема виховання вивчається в різних напрямках. Науковий пошук українських педагогів звертається і до християнської традиції, і до зв'язків з естетичним вихованням, і класичної педагогічної спадщини. Аналіз різних підходів до визначення толерантності показав, що їх об'єднує те, що в змісті толерантності як її серцевині вчені виділяють моральні цінності. Моральність є найбільш важливою складовою толерантної особистості, що знаходить прояв у таких якостях, як добро, милосердя, гуманізм, свобода, любов, повага до ближнього тощо. Крім того, нарівні з моральними цінностями функціонують і розвиваються естетичні цінності. Водночас залишаються недостатньо вивченими питання, пов'язані з визначенням змістової сутності толерантності дитини дошкільного віку; практикою використання української художньої літератури як ефективного засобу виховання толерантності дошкільників.

Основною тенденцією дошкільного періоду дитинства є становлення особистісних якостей людини, формування основи її самосвідомості, її емоційної сфери, толерантності, духовності. У старшому дошкільному віці дитина живе почуттями. Це сенситивний до яскравості, виразності предметів та явищ період, і завдання вихователя полягає в розвитку чуттєвої сфери дитини, виявленні взаємозв'язків мислення і почуттів. Як зазначає Н. Бондаренко, дитина старшого дошкільного віку частіше ідентифікує себе з об'єктом, який викликає яскраві емоційні реакції. Стосовно розвитку толерантності старших дошкільників учена зауважує, що більш прийнятним буде визначення, згідно з яким «ідентифікація розглядається як акт інтерперсонального отождоження, в якому переживання інших подані як власні».

Дошкільний вік – це тільки початок формування взаємовідносин дитини з іншими людьми. У цей час ще можливо відкрити дитині світ душі іншої людини, не як суперника чи конкурента, а як особистості зі своїм світоглядом, почуттями, ідеалами, проблемами та труднощами. Дорослим, які оточують дитину в повсякденному житті, треба допомагати їй розпізнавати життєві реалії та будувати свою поведінку за нормами добра,